

I.ÚS 403/03 ze dne 17.08.2005

N 160/38 SbNU 277

Povinnost soudu vypořádat se s právní argumentací účastníka řízení

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Františka Duchoně a Vojena Güttlera - ze dne 17. srpna 2005 sp. zn. I. ÚS 403/03 ve věci ústavní stížnosti J. P. proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 19. 11. 2002 č. j. 13 Co 494/2001-109 a proti rozsudku Okresního soudu v Tachově ze dne 25. 4. 2001 č. j. 3 C 231/2000-90, jimiž byla zamítnuta žaloba stěžovatele na zaplacení 400 000 Kč podaná proti vedlejšímu účastníkovi městu S.

I. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 19. 11. 2002 č. j. 13 Co 494/2001-109 a rozsudkem Okresního soudu v Tachově ze dne 25. 4. 2001 č. j. 3 C 231/2000-90 byla porušena základní práva a svobody plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Označené rozsudky se proto zrušují.

Odůvodnění

Včasnou ústavní stížností stěžovatel navrhl zrušení shora označených rozhodnutí obecných soudů pro jejich rozpor s čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Stěžovatel uvedl, že obě rozhodnutí porušila ustanovení § 132 občanského soudního řádu (dále též jen "OSŘ") o hodnocení důkazů a § 157 odst. 2 OSŘ. Poukázal na skutečnost, že se soudy obou stupňů vůbec nevypořádaly s jeho námitkami a nepřihlédly ke všem provedeným důkazům. Odvolací soud měl k odvolání stěžovatele rozsudek Okresního soudu v Tachově (dále též jen "okresní soud") zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení. Okresní soud by pak měl možnost zabývat se též právním hodnocením věci a přihlédnout k argumentaci stěžovatele. Pokud tak odvolací soud nepostupoval, odňal stěžovateli právo na to, aby se mohl vypořádat s právní argumentací v řádném opravném prostředku. Již tím odvolací soud porušil čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Nadto je rozsudek odvolacího soudu nepřesvědčivý a nesrozumitelný. Odůvodnění obsahuje jen citaci ustanovení § 743 občanského zákoníku (dále jen "ObčZ") a právní závěr, aniž odvolací soud jakkoliv rozvedl, jak k tomuto právnímu závěru dospěl. Stěžovatel doplnil, že pod pojmem přesvědčivost soudního rozhodnutí si představuje takový stav, kdy účastník může sice nadále zaujímat odlišný právní názor, ale příslušný soud svůj právní názor odůvodnil takovým způsobem, že účastník je nucen připustit alespoň oprávněnost takového právního názoru. Stěžovatel odkázal na judikaturu Ústavního soudu a upozornil, že obecné soudy některé provedené důkazy v odůvodnění zcela pominuly (např. znalecký posudek) a s některými námitkami stěžovatele se nijak nevypořádaly.

V souladu s ustanovením § 42 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků řízení.

Okresní soud v Tachově uvedl, že si není vědom porušení ustanovení občanského soudního řádu, uváděných stěžovatelem. Nepřípustnost opisování skutkových přednesů účastníků a provedených důkazů mu není známa. Nárok stěžovatele posoudil podle § 373 a násl. obchodního zákoníku, k čemuž také směřovaly provedené důkazy. K porušení základních práv stěžovatele nedošlo.

Krajský soud v Plzni navrhl odmítnutí ústavní stížnosti. Jeho rozhodnutí žádná základní práva stěžovatele neporušilo, přičemž na své rozhodnutí odkázal.

Ústavní soud si vyžádal spis Okresního soudu v Tachově sp. zn. 3 C 231/2000, z něhož mj. vyplývá, že o žalobě stěžovatele proti žalovanému městu S. (dále jen "žalovaný") na zaplacení 400 000 Kč rozhodl okresní soud rozsudkem ze dne 25. 4. 2001 tak, že žalobu stěžovatele zamítl. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Plzni rozsudek okresního soudu potvrdil rozsudkem ze dne 19. 11. 2002 č. j. 13 Co 494/2001-109. Stěžovatel požadoval zaplacení 400 000 Kč jako nepromlčenou část nároku, který mu vznikl v souvislosti se smlouvou o dílo, uzavřenou dne 5. 5. 1997 se žalovaným, v níž se zavázal zpracovat projektovou dokumentaci a poté provést výstavbu domu s pečovatelskou službou. Ke dni uzavření smlouvy o dílo nebyla vyřešena vlastnická práva žalovaného k pozemku, na němž měla výstavba domu proběhnout. Teprve dne 29. 5. 1997 žalovaný nabyl vlastnické právo k danému pozemku kupní smlouvou uzavřenou s prodávající F. S. za kupní cenu 498 450 Kč. Protože F. S. jako vlastnice pozemku nehodlala uzavřít smlouvu za cenu nabízenou žalovaným, dohodl se předtím stěžovatel s F. S. na tom, že jí na základě darovací smlouvy uhradí částku 500 000 Kč, což se také celkem ve třech splátkách stalo. Bez uzavření této darovací smlouvy by nedošlo ani k podpisu samotné kupní smlouvy a žalovaný by tak nenabyl pozemek do svého vlastnictví. Ostatně samotná kupní cena pozemku, za níž žalovaný nabyl pozemek do vlastnictví, byla podstatně nižší než cena obvyklá. Pokud by žalovaný nenabyl pozemek do vlastnictví, nebylo by ani možno realizovat stavbu. Stěžovateli by proti žalovanému vznikl nárok na náhradu škody a žalovanému by bezúčelně propadly náklady související s veřejnou obchodní soutěží (na základě které byl stěžovatel vybrán) a konečně by žalovaný byl povinen vrátit několikamilionovou státní dotaci, poskytnutou právě na výstavbu domu s pečovatelskou službou. Stěžovatel jako žalobce v závěrečném návrhu před okresním soudem (č. l. 76 spisu) nově kvalifikoval důvod svého nároku na zaplacení sporné částky jako jednatelství bez příkazu podle § 743 ObčZ (včetně citace judikatury Nejvyššího soudu). Rozsudek okresního soudu se k tomuto argumentu vůbec nevyjádřil a vypořádal se jen se stěžovatelovým nárokem z titulu náhrady škody. Před soudem odvolací účastníci nenavrhli žádné nové důkazy (č. l. 107 spisu).

Ústavní stížnost je důvodná. Stěžovatel svůj nárok původně žaloval jako nárok na náhradu škody podle obchodního zákoníku. V průběhu řízení právní povahu svého nároku modifikoval jako nárok z titulu jednatelství bez příkazu podle § 743 odst. 2 ObčZ. V ústavní stížnosti uvedl důkazy, kterými svůj nárok prokazoval, mj. odkázal na znalecký posudek, z něhož vyplývá, že obvyklá hodnota pozemku, o který ve sporu šlo, v roce 1997 činila 1 163 050 Kč, tedy dokonce ještě více, než činila částka, kterou prodávající F. S. dostala od stěžovatele a žalovaného dohromady. Okresní soud tyto argumenty zcela ignoroval a vypořádal se jen s původním žalobním návrhem stěžovatele, který argumentoval náhradou škody.

Stěžovatel vytkl okresnímu soudu, že hodnotil pouze jediný právní titul žaloby (náhradu škody), zatímco jeho argumenty o jeho možném nároku z jednatelství bez příkazu zcela opominul. Krajský soud v Plzni se s těmito námitkami rovněž dostatečně nevypořádal a rozhodnutí okresního soudu potvrdil. Mezi účastníky bylo nesporné, že stěžovatel zaplatil F. S. nezávisle na žalovaném částku 500 000 Kč (č. l. 47 spisu). V řízení před okresním soudem se rovněž prokázalo, že nebyl vstupu stěžovatele do jednání žalovaného s F. S., kupní smlouva by nebyla uzavřena (viz č. l. 49 spisu a str. 4 rozsudku okresního soudu na č. l. 93), zatímco podle soudu odvolacího "nelze dovodit, že výkup pozemku nebylo možno realizovat jinak za jinou cenu, a nelze tedy dospět k závěru, že žalovaný byl jedním žalobce obohacen" (rozsudek odvolacího soudu, str. 3, č. l. 111 spisu). Znalecký posudek F. P., určující k roku 1997 tržní hodnotu nemovitosti, kterou nabyl žalovaný od F. S. (č. l. 57), nebyl žádným způsobem ani v jednom z rozsudků obecných soudů zmíněn. Odvolací soud ve svém rozsudku uvedl, že "ke zvětšení majetku" žalovaného "v žádném případě nedošlo" (rozsudek odvolacího soudu, str. 3, č. l. 111 spisu).

Ústavní soud konstatuje, že stěžovatel nepodal proti rozhodnutí odvolacího soudu dovolání. V této souvislosti opětovně zdůrazňuje, že není běžnou třetí instancí v systému všeobecného soudnictví, a není proto jeho úkolem zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických a právnických osob a korektností aplikace každého jednotlivého zákonného ustanovení, ledaže by to současně znamenalo porušení základního práva nebo svobody zaručené ústavním pořádkem České republiky (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 68/93, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek I, nálezy č. 17, str. 123, a z tohoto nálezu vyplývající konstantní judikaturu). Nepodá-li stěžovatel dovolání, zbavuje se tím možnosti přezkumu zákonnosti rozhodnutí odvolacího soudu soudem dovolacím. Přezkum zákonnosti rozhodování soudů obecných není úkolem Ústavního soudu.

Ústavní soud se proto omezil jen na ústavněprávní aspekty případu, protože posuzování správnosti rozhodnutí obecných soudů, pokud jde o výklad podústavního práva, zásadně přísluší soudům obecným, zejména soudům odvolacím a Nejvyššímu. To neplatí jen tehdy, pokud by interpretace podústavního práva, učiněná v rozhodnutí obecného soudu, byla interpretací svévolnou (např. danou nerespektováním kogentní normy) anebo interpretací, jež by byla v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus) - srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 (Sbirka nálezů a usnesení, svazek 15, nálezy č. 98, str. 17). V této fázi řízení nemusel Ústavní soud k

posouzení této otázky přistoupit, neboť - v souladu se zásadou sebeomezení vůči činnosti soudů obecných - shledal neústavní již samotnou podstatu jejich právní argumentace.

Rozhodnutí obecného soudu musí být konzistentní, jeho argumenty musí podpořit příslušný závěr. Při hodnocení důkazů by měly být vzaty v úvahy všechny důkazy. Není přípustné apriorní odmítnutí nebo apriorní akceptace vybraných důkazů bez dalšího. Popis všech prokázaných skutečností případu by měl být prezentován jako koherentní celek, nikoliv jen formálně, ale též materiálně. Proto rozhodnutí musí být "narativní spojitostí", jak jej do určité míry metaforicky soudobá právní teorie nazývá (Wróblewski J., *The judicial application of law*, Kluwer 1992, str. 176). Současně musí soudce dbát nejen na koherentnost rozhodnutí, ale také na jeho celkovou přesvědčivost.

Jak Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy České republiky. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 1 Ústavy České republiky) a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 odst. 1 OSŘ), a to způsobem zakotveným v ustanovení § 157 odst. 2 OSŘ. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případech, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, nutno takovéto rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s čl. 1 Ústavy České republiky. Naopak jestliže obecné soudy respektují kautely určující minimální míru racionality a konzistence skutkové a právní argumentace, nespadá do pravomoci Ústavního soudu "hodnotit" hodnocení důkazů, resp. posuzování skutkového stavu jako správně zjištěného obecnými soudy, a to ani tehdy, pokud by se s takovým hodnocením Ústavní soud sám neztotožňoval (srov. nález sp. zn. III. ÚS 84/94, Sběrka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 3, nález č. 34, str. 257 a násl.).

Rozhodnutí soudu může být za určitých okolností protiústavní dokonce pouze z toho důvodu, že podává nesrozumitelný výklad podústavního práva. Jak Ústavní soud ve své judikatuře uvedl, jen "náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem, odůvodněná rozhodnutí naplňují ... ústavní kritéria plynoucí z Listiny ... obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí", které je v rozporu se zásadami spravedlivého procesu, jak jsou deklarovány v čl. 36 odst. 1 Listiny (viz nález sp. zn. III. ÚS 176/96, Sběrka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 6, nález č. 89, str. 151 a násl.). **Obecný soud nemůže ve zjevně složitém případě reprodukovat jen text zákonného ustanovení a k němu bez dalšího přiřadit svůj právní závěr, aniž bude současně patrné, jakou cestou k tomuto právnímu závěru dospěl a jaké argumenty přitom použil.** Jakkoliv není obecný soud formálně vázán judikaturou vyšších soudů, resp. právní vědou, měl by při řešení otázky quid juris vzít v úvahu i relevantní judikaturu a právní vědu, zejména v situaci, kdy takovou relevantní judikaturou nebo závěry právní vědy argumentuje účastník řízení. Ústavní soud připomíná svou dřívější judikaturu, že má "rysy jurisdikční libovůle" a jako takové může být protiústavní rozhodnutí, v němž se obecný soud odchýlí od ustálené rozhodovací praxe, aniž by "dostatečným způsobem vyložil důvody, pro které ustálenou rozhodovací praxi odmítá" (nález sp. zn. III. ÚS 470/97, Sběrka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 16, nález č. 163, str. 203 a násl.).

Jinými slovy, **pokud nejde o situaci, kdy právní řešení bez dalšího vyplývá ze zákonného textu, obecný soud musí v odůvodnění dostatečným způsobem vysvětlit své právní úvahy s případnou citací publikované judikatury nebo názorů právní vědy.** Argumentuje-li účastník řízení názory právní vědy nebo judikatury, musí se obecný soud s názory v těchto pramenech uvedenými argumentačně vypořádat případně i tak, že vysvětlí, proč je nepovažuje pro danou věc relevantní. Jen tak může být odůvodnění rozhodnutí soudu přesvědčivé a jen tak může legitimizovat rozhodnutí samotné v tom, že správný výklad práva je právě ten výklad, který soud zvolil.

Ústavní soud souhlasí se stěžovatelem v tom, že rozsudek Okresního soudu v Tachově je protiústavní. Z tohoto rozhodnutí totiž není jasné, které důkazy tento soud při řešení věci použil a které naopak odmítl pro jejich nevěrohodnost, protože z valné většiny jen mechanicky, bez dalšího, reprodukuje provedené důkazy. Pokud okresní soud ve svém vyjádření Ústavnímu soudu uvedl, že mu "nepřípustnost opisování skutkových přednesů účastníků a provedených důkazů není známa", odkazuje jej Ústavní soud na ustanovení § 157 odst. 2 OSŘ, které stanoví, že "není přípustné ze spisu opisovat skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy". Ustanovení § 157 odst. 2 OSŘ ve smyslu právních závěrů vyslovených ve shora uvedených nálezech rozvíjí čl. 36 odst. 1 Listiny. Rozhodnutí okresního soudu se navíc nijak nevypořádalo se znaleckým posudkem F. P. Nejzávažnějším ústavněprávním problémem je pak fakt, že rozhodnutí okresního soudu se vypořádávalo se zcela jinou právní

argumentací než s tou, kterou stěžovatel uplatnil v závěrečném žalobním návrhu. Odůvodnění totiž vůbec nereagovalo na argument stěžovatele, že svůj nárok uplatňuje z důvodu jednatelství bez příkazu, a namísto toho se zaobíralo pouze náhradou škody.

Krajský soud v Plzni jako soud odvolací namísto toho, aby tyto protizákonné a v celkovém pohledu též protiústavní vady náležitě odůvodněným rozhodnutím odstranil, ve svém stručném (třístránkovém) rozhodnutí protiústavní charakter rozhodnutí dále prohloubil. Nejen že nevzal v úvahu okresním soudem provedený a nezohledněný důkaz znaleckým posudkem, ačkoliv to stěžovatel ve svém odvolání výslovně namítal, ale naopak sám o sobě učinil těžko vysvětlitelný skutkový a právní závěr, že "nelze dovodit, že výkup pozemku nebylo možno realizovat jinak za jinou cenu, a nelze tedy dospět k závěru, že žalovaný byl jednáním žalobce obohacen", a že tedy (pravděpodobně ve smyslu § 743 ObčZ) "ke zvětšení majetku" žalovaného "v žádném případě nedošlo". Tento skutkový závěr odvolacího soudu je nejenom blíže nevysvětlen, ale je navíc v rozporu se skutkovým závěrem okresního soudu.

Odvolací soud navíc přiřadil svůj právní závěr o výkladu § 743 ObčZ k textu tohoto ustanovení, aniž je současně patrné, jakou cestou k tomuto právnímu závěru dospěl a jaké argumenty přitom použil. Odvolací soud zcela ignoroval argumenty judikaturou Nejvyššího soudu, které mu k výkladu § 743 ObčZ předkládal stěžovatel. Jak Ústavní soud výše uvedl, obecný soud sice není v české právní kultuře formálně vázán judikaturou vyšších soudů, musí však přinejmenším vzít relevantní závěry takovéto judikatury, při řešení otázky quid juris, do úvahy, zejména v situaci, kdy se zjevně nejedná o jednoduchý případ interpretace práva.

Pokud tedy odvolací soud opomenul, stejně jako okresní soud, zmínit některé před okresním soudem provedené důkazy, vlastnímu odůvodnění svého rozhodnutí věnoval pouze jednu stranu, právním otázkám (ve zřetelně obtížné právní problematice) jen malou část jednoho odstavce, ve své argumentaci zcela opomenul právní argumentaci účastníka řízení a nadto do svého odůvodnění pojal v podstatě ne dosti srozumitelný závěr, porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny (srov. podobně výše cit. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 176/96).

Z výše uvedeného je zřejmé, že důvody protiústavnosti se vztahují na obě rozhodnutí. Proto Ústavní soud zrušil jak rozhodnutí odvolacího soudu, tak rozhodnutí okresního soudu. Ústavní soud tímto nálezem v žádném případě nepředjímá výsledek interpretace podústavního práva, která je úkolem obecných soudů, ovšem ve světle zásad formulovaných Ústavním soudem v tomto rozhodnutí (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky). S ohledem na to, že došlo k porušení základního práva plynoucího z ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a touto ústavní stížností napadené rozhodnutí Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu v Tachově zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.